

Metodika čtení a psaní s porozuměním v 1. ročníku

Mgr. Alena Bára Doležalová

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

OBSAH

I. ÚVOD	3
II. VÝUKA ČTENÍ V 1. ROČNÍKU	5
1. Metodické materiály vhodné pro výuku	6
III. PŘÍPRAVNÉ OBDOBÍ	10
IV. VYVOZOVÁNÍ PRVNÍCH PÍSMEN A SLABIK	
1. Vyvozování písmen	11
2. Vyvození slabiky	13
V. METODICKÝ POSTUP PŘI VÝUCE ČTENÍ SLOV	
1. Čtení slov s otevřenou slabikou typu „máma, Ola“	16
2. Čtení jednoslabičných slov se zavřenou slabikou typu „les“	17
3. Čtení dvouslabičných slov typu „motýl“	18
4. Čtení slov s dvěma souhláskami na počátku slova typu „škola“	19
5. Čtení slov typu „školák“	20
6. Čtení slov typu „mrak“	20
7. Čtení slov typu „kočka“	21
8. Čtení slov obtížnější stavby	21
VI. PRÁCE S TEXTEM V 1. ROČNÍKU, ČTENÍ S POROZUMĚNÍM	22
1. Oddělování slov v souvislé řadě	23
2. Výběr vhodného slova do věty či slovního spojení	23
3. Pantomima slov (slovesa)	23
4. Opis slova hádankou (podstatná jména)	23
5. Je to tak?	23
6. Splň úkol!	24
7. Odpověz na otázku!	24
8. Posloupnost děje	24
9. Věty k obrázku	24
10. Nakup správně!	25
11. Vyhledávací čtení	25
12. Čtení s porozuměním	25
VIII. KRÁTCE O LITERÁRNÍ VÝCHOVĚ	27
IX. DIAGNOSTICKÉ PROVĚRKY	28
X. POZNÁMKY K VÝUCE PSANÍ	
1. Přípravné období	31
2. Psaní písmen, slabik a slov	32
3. Procvičování a upevňování učiva	33
XI. MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY A ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA	34
XII. EVALUAČNÍ TESTY – KONTROLA POROZUMĚNÍ	38
XIII. ZÁVĚR	39

I. ÚVOD

Vyučovací předmět český jazyk je základem vyučování v 1. ročníku. Úkoly a cíle předmětu, metody a formy práce vycházejí z požadavků základních školských dokumentů a jednotlivé školy je mají zapracovány ve svých ŠVP.

Úkoly a cíle předmětu český jazyk jsou naplňovány v jeho složkách:

- komunikační výchově
- čtení a literární výchově
- psaní
- jazykové výchově

Komunikační výchova obsahuje složky receptivní (čtení a naslouchání) a produktivní (tvořivé činnosti). Žáci se učí vnímat a chápat různá jazyková sdělení (mluvená i psaná), mluvit a rozhodovat se na základě vnímaných pokynů, formulovat a sdělovat své myšlenky a prožitky.

Při výuce čtení se snažíme naučit všechny žáky číst přiměřeně náročné texty přiměřeným tempem, jasně, zřetelně a s porozuměním. Na konci prvního ročníku může u žáků přetrvávat vázané slabikování. Čtení s porozuměním je výsledek dlouhodobého procesu. Začíná prvotním seznamováním dětí s různými žánry dětské literatury v době, kdy ještě nečtou. Pokračuje přes období, kdy se dítě učí číst, porozumět a aktivně přistupovat k textům. A končí obdobím vlastního čtení a užívání získaných dovedností a návyků v praktickém životě.

V literární výchově žáky seznamujeme s literární tvorbou vhodnou pro mladší školní věk, s autory i ilustrátory. Motivujeme je k vlastnímu čtení.

Při výuce psaní žáci získávají správné psací dovednosti a základy čitelného, přiměřeně hbitého a úhledného rukopisu.

Jazyková výchova učí žáky se prostě a jasně vyjadřovat spisovným jazykem s využitím slovní zásoby odpovídající jejich věku a vede je k poznání základů mluvnické stavby jazyka.

Celým vyučováním prolíná snaha o rozvoj kultury řeči (srozumitelnost a kvalita řečových projevů) a rozvoj techniky řeči (cvičení dechu, hlasu, výslovnosti, tzv. DHV cvičení).

Mezi učivem jednotlivých složek nejsou ostré hranice, vzájemně se propojují a doplňují.

Stěžejní prací v 1. ročníku je výuka čtení a psaní. Umět číst znamená rozumět tištěné a psané řeči. K tomu je potřeba znát písmena pro jednotlivé hlásky a umět je pohotově převést do mluvené řeči.

V našem pojetí přistupujeme k výuce čtení činnostní analyticko-syntetickou metodou podpořenou vázaným slabikováním. Tato metoda je u nás nejrozšířenější a patří k tradiční metodě výuky čtení. Její metodika je mnohaletými zkušenostmi dobře propracovaná a vyhovuje většině dětí. Je blízká naší řeči. Vždyť první slůvka, která děti vyslovují, jsou slabiky (pá-pá, tá-ta, má-ma), naše řeč je slabičná (rozpočítadla, říkanky, popěvky). Tento analogický metodický postup od známého k neznámému a od jednoduššího k obtížnějšímu vyhovuje dětem, které systematickosti při vzdělávání potřebují.

II. VÝUKA ČTENÍ V 1. ROČNÍKU

Základní období čtení v 1. ročníku:

- období před vyvozením abecedy – přípravné (předčtenářské) období
- období vyvozování abecedy
- období po vyvození abecedy – procvičování techniky čtení, zvyšování porozumění čtenému textu

Období vyvozování abecedy je rozděleno do 4 etap:

- seznámení s prvními hláskami a písmeny, otevřená slabika
- vyvozování dalších písmen, slova s otevřenou slabikou (slova typu máma, Ola), zavřená slabika (slova typu les), slova s otevřenou a zavřenou slabikou (slova typu Emil, motýl)
- vyvozování dalších písmen, slova se skupinou hlásek na začátku i uprostřed slova (slova typu škola, král, kočka), víceslabičná slova jednodušší stavby
- dokončení vyvozování písmen, víceslabičná slova i se skupinami hlásek, slova se slabikotvorným r, l, slova s hláskami d, t, ť, ň a slabikami dě, tě, ně, bě, pě, vě, mě

Během výuky čtení sledujeme, na jaké čtenářské úrovni se žák nachází, co už umí, co mu dělá potíže, v jaké oblasti zvolit nápravu. S tím nám může pomoci vědomí základních znaků čtenářského výkonu:

- správnost – shoda čteného s psaným
- plynulost – čtení slov napoprvé bez slabikování (v 1. ročníku žák přechází od vázaného slabikování k plynulému čtení individuálně)
- porozumění – žák ví, o čem čte; rozumí tomu, co čte
- rychlost – tempo čtení (není v 1. ročníku směrodatné, je pro každého žáka individuální)

Sledování čtenářské úrovně

Každý učitel by měl průběžně sledovat čtenářskou úroveň a vyhodnocovat pokroky žáků. Jednou z možností je, že si připraví kontrolní texty (tzv. diagnostické prověrky). Ty mu pomohou při rozhodování o další práci s jednotlivými žáky. K prověrce si učitel vybere vhodný, přiměřeně náročný, žákům neznámý text. Každý žák čte svůj text učiteli individuálně, učitel sleduje správnost čtení, jeho plynulost a porozumění čtenému. Způsob záznamu si učitel zvolí sám, nebo může využít systému různých značek.

Toto prověřování je zpětnou vazbou pro učitele. Ukáže, na jaké úrovni se žák nachází a jakých chyb se dopouští. Prevence a včasná náprava chyb jsou účinnější než odstraňování již zafixovaných nedostatků. Pozor, výsledky těchto prověrek mají funkci kontrolní, diagnostickou, nikoliv hodnotící.